

30. 1. 2014

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Jednostranné změny obchodních podmínek v roce 2014

„Nové právo“ s sebou od letošního roku přineslo také novou a poměrně podrobnou úpravu obchodních podmínek („VOP“). Jednotlivé aspekty úpravy VOP podle nového občanského zákoníku („NOZ“) byly hojně rozebírány také na epravo.cz.^[1] Účelem tohoto článku je zamyšlení nad jedním z těchto aspektů - výslovná úprava možnosti jednostranných změn VOP - a její zasazení do širšího kontextu platného práva.

GLATZOVA & Co.
Advokátní kancelář - Law firm

Jednostranné změny VOP podle „nového práva“

Východisko pro možnost jednostranné úpravy VOP s důsledky pro uzavřené smlouvy v současnosti představuje § 1752 NOZ. O tomto základním režimu již bylo napsáno poměrně mnoho. Faktem je, že NOZ jednostrannou změnu VOP výslovně předpokládá, nicméně možnost takového postupu svazuje potřebou splnit určité podmínky. Zjednodušeně lze tyto podmínky shrnout následovně:

a) VOP jsou součástí smluv, které strana v běžném obchodním styku uzavírá s větším počtem osob a které zavazují dlouhodobě k opětným plněním stejného druhu, přičemž z povahy závazku již při jednání o uzavření takové smlouvy vyplývá rozumná potřeba jejich pozdější změny;

b) možnost jednostranné změny VOP je výslovně sjednána;

c) změny VOP lze provést jen v přiměřeném rozsahu, a pokud takový rozsah nebyl ujednáno, nepřihlíží se ke změnám vyvolaným takovou změnou okolností, kterou již při uzavření smlouvy strana odkazující na VOP musela předpokládat, ani ke změnám vyvolaným změnou osobních nebo majetkových poměrů takové strany;

d) je ujednáno způsob, jakým bude změna VOP oznámena druhé straně; a

e) je ujednáno právo druhé strany změny VOP odmítnout a závazek z tohoto důvodu vypovědět ve výpovědní době dostatečné k obstarání obdobných plnění od jiného dodavatele, aniž by taková výpověď byla spojena se zvláštní povinností zatěžující vypovídající stranu.

Výslovnou obecnou úpravu změn VOP za trvání smluvního vztahu lze uvítat, neboť taková potřeba odpovídá společenské realitě. Podrobnější rozbor ukazuje některé nedostatky.

Vcelku nekonfliktní je požadavek na výslovnou úpravu způsobu oznámení změn VOP druhé smluvní straně. To platí za předpokladu, že praxe nedovodí nepřiměřeně přísné požadavky na kvalitu takového oznámení. Jako zdařilou vnímám také úpravu důsledků navržené změny VOP, totiž právo

druhé strany takové změny odmítnout a smluvní vztah bez sankce ukončit. To se jeví jako dostatečné vybalancování potřeby jedné strany vynutit si změnu VOP (např. aby podnikatel měl jen jednu homogenní skupinu zákazníků) a právo druhé strany nebyt vázán smlouvou, s jejímž obsahem není komfortní.

Určitý problém podle mého názoru představuje používání relativně neurčitých pojmů jako „rozumná potřeba pozdější změny“ nebo „přiměřený rozsah“ změn. Zde se jedná o určitou extrapolaci ochrany poskytované spotřebitelům[2], o jejímž praktickém významu při přenosu do obecného soukromého práva pochybují. Tyto formulace totiž přímo nahrávají budoucím pochybnostem ohledně hranic možných změn. Praktickou otázkou je, nakolik podrobně musí VOP specifikovat možný rozsah změn; potřebu změn VOP zpravidla vyvolají teprve budoucí okolnosti, a je proto poměrně obtížné dopředu určit, jaký rozsah VOP takovými budoucími okolnostmi bude dotčen. Použití těchto relativně neurčitých pojmů v NOZ pochopitelně vede na druhé straně k používání podobně neurčitých pojmů ve VOP, pokud jde o definici možného okruhu změn. Vedle naplnění kritéria určitosti je také otázkou, v čem takové řešení prospívá straně, již budou VOP adresovány. Pro její rozhodování bude bez ohledu na definici možného rozsahu změn určující teprve konkrétní podoba těchto změn. Domnívám se, že § 1752 NOZ zde klade na autora VOP zbytečně přísné podmínky, jejichž skutečná potřeba a prospěch pro druhou smluvní stranu nejsou jednoznačné.

Zajímavá je rovněž otázka povahy ustanovení § 1752 NOZ, totiž zda se jedná o ustanovení kogentní, nebo zda NOZ naopak umožňuje odlišnou smluvní definici podmínek jednostranné změny VOP i bez splnění požadavků citovaného ustanovení. Jako přesvědčivé v tomto ohledu působí stanovisko Expertní skupiny Komise pro aplikaci nové civilní legislativy při Ministerstvu spravedlnosti. Podle něj je ustanovení § 1752 NOZ kogentní, jen pokud jde o smlouvy, které vykazují znaky uvedené výše pod bodem a). Smluvní úprava podmínek jednostranných změn VOP je možná také u ostatních smluv, přičemž v takovém případě lze uplatnit také postup odchylný od § 1752 NOZ (pochopitelně při dodržení ostatních „ochranářských“ ustanovení NOZ).[3] Takový názor se zdá být v souladu se zásadní dispozitivní úpravou kontraktačního procesu, jak vyplývá z § 1770 NOZ a jak pro účely „starého práva“ dovedl Nejvyšší soud v rozhodnutí ze dne 16. ledna 2013, sp. zn. 31 Cdo 1571/2010.[4]

Jednostranné změny VOP podle „starého práva“

Také „staré právo“ existenci VOP uznávalo; klíčový byl přitom § 273 obchodního zákoníku. Pokud však jde o možnost jejich jednostranné změny, nebyla ani teorie k této možnosti příliš vstřícná.[5]

To, že také podle „starého práva“ bylo možné provádět jednostranné změny VOP, nepřímou vyplývá z rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 27. února 2013, sp. zn. 23 Cdo 1098/2012, kde po analýze příslušných ustanovení Nejvyšší soud doslova uvedl: *„Obchodní zákoník (ani zákoník občanský) tak nestanoví pro obchodní podmínky, které jsou součástí smlouvy, jiný režim jejich změny než pro smlouvu samotnou. Nevyhradí-li si proto účastníci ve smlouvě nebo obchodních podmínkách, které jsou její součástí, zvláštní způsob změny obchodních podmínek (např. prostým doručením druhé straně), řídí se předpoklady pro jejich změnu zákonnou úpravou pro změnu obsahu smlouvy samotné.“* Zdá se tedy, že klíčovou podmínkou možnosti provádět jednostranné změny VOP podle „starého práva“ bylo, aby původní smlouva (nebo přímo VOP) obsahovaly dohodu o takové možnosti. Není však zřejmé, zda taková dohoda musela současně vyhovovat dalším požadavkům.

Jakkoli se citované rozhodnutí vztahovalo k „starému právu“, bude významné i dnes, a to ze dvou hlavních důvodů. Zaprvé, toto rozhodnutí přispívá výkladu, že jednostrannou změnu VOP bude možné ujednat i mimo rámec smluv, na které dopadá § 1752 NOZ. Zadruhé jde o dopad přechodných ustanovení. Z § 3028 odst. 3 NOZ vyplývá, že právní vztahy vzniklé před účinností NOZ (nejde-li o výjimky, které upravují jiná přechodná ustanovení) se i nadále řídí „starým právem“, pokud se stany

nedohodnou na aplikaci NOZ. „Starým právem“ se proto budou řídit také změny těchto právních vztahů, včetně možnosti jednostranné změny VOP.[6]

Jednostranné změny VOP podle zvláštních zákonů

Důležité je však mít na paměti, že soukromoprávní kodexy nejsou jedinými právními předpisy, které umožňují provádět jednostranné změny smlouvy (tedy i VOP). Pro právní vztahy, na které takové zvláštní předpisy dopadají, se proto přednostně použijí ustanovení těchto zvláštních předpisů. Tento stav platil podle „starého práva“ a bude platit i nadále za účinnosti NOZ. Pro porovnání se základním režimem dle § 1752 NOZ proto níže některé z těchto zvláštních režimů stručně popisují.

Ustanovení § 94 odst. 3 a 4 zákona č. [284/2009](#) Sb., o platebním styku („ZPS“) vymezuje podmínky, za nichž může poskytovatel platebních služeb provést jednostrannou změnu rámcové smlouvy o platebních službách (§ 74 odst. 1 písm. a) ZPS), kterou ZPS buduje na fikci („*platí, že*“) přijetí návrhu změny smlouvy ze strany klienta. Z tohoto ustanovení vyplývají následující podmínky:

- a) uplatnění fikce přijetí navržených změn klientem musí být předem dohodnuta;
- b) poskytovatel navrhne změnu rámcové smlouvy nejpozději 2 měsíce přede dnem, kdy má změna nabýt účinnosti;
- c) klient návrh na změnu rámcové smlouvy neodmítne;
- d) poskytovatel v návrhu na změnu rámcové smlouvy klienta o důsledku uplatnění fikce informuje;
- e) poskytovatel v návrhu na změnu rámcové smlouvy informuje klienta také o jeho právu vypovědět rámcovou smlouvu (viz bod f) níže);
- f) pokud klient návrh na změnu rámcové smlouvy odmítne, má právo rámcovou smlouvu přede dnem, kdy má změna nabýt účinnosti, bezúplatně a s okamžitou účinností vypovědět.

Z uvedeného je patrné, že ZPS klade důraz zejména na důkladnou úpravu procedury změn, včetně lhůt a zajištění dostatečné informovanosti klienta, aniž by věcně omezoval prostor pro možnou úpravu rámcové smlouvy (srov. s požadavkem pouze „přiměřeného rozsahu“ změn dle § 1752 NOZ). ZPS na rozdíl od NOZ nepočítá s tím, že odmítnutí změny současně znamená ukončení smlouvy. Teoreticky to pro autora VOP znamená riziko, že klient změnu VOP odmítne a smluvní vztah se nadále bude řídit původními VOP. Prakticky k takovému kroku dojde zřejmě jen v minimu případů, poskytovatel navíc má právo smlouvu vypovědět v obecném režimu dle ZPS.

Dalším zvláštním předpisem, který umožňuje jednostrannou revizi smluvního vztahu, je ustanovení § 63 odst. 6 zákona č. [127/2005](#) Sb., o elektronických komunikacích („ZEK“). Podnikateli poskytujícímu veřejně dostupnou službu elektronických komunikací (§ 2 písm. o) ZEK) nebo zajišťujícímu připojení k veřejné komunikační síti (§ 2 písm. j) ZEK) umožňuje provést změnu příslušné smlouvy, pokud dodrží následující požadavky:

- a) povinnost uveřejnit informaci o změně smlouvy v každé své provozovně a způsobem umožňujícím dálkový přístup nejméně 1 měsíc před nabytím účinnosti změny smlouvy a informovat o této změně zákazníka;
- b) povinnost prokazatelně informovat účastníka způsobem, který si zákazník zvolil pro zasílání vyúčtování, o jeho právu ukončit smlouvu (viz bod c) níže) ke dni nabytí účinnosti změny, a to bez sankce, jestliže nové podmínky nebude účastník akceptovat;

c) právo na ukončení smlouvy má zákazník v případech, kdy jde o změnu konkrétně vypočtených podstatných náležitostí smlouvy (viz § 63 odst. 1 písm. c) až q) ZEK, např. popis poskytované služby, údaje o ceně apod.) nebo jiných ustanovení, které vedou ke zhoršení postavení zákazníka, přičemž právo ukončit smlouvy zákazník nemá, jestliže je změna smlouvy vyvolaná změnou právní úpravy nebo rozhodnutím Českého telekomunikačního úřadu (viz § 63 odst. 5 ZEK).

Také v tomto případě se ZEK soustředí především na mechanismus provedení změny, včetně stanovení lhůty a konkrétního způsobu pro oznámení změny smlouvy. Na rozdíl od dříve popisovaných případů ZEK počítá s částečnou výjimkou z principu, že zákazník má možnost změny odmítnout a smluvní vztah ukončit.

Závěrem se zastavme ještě u ustanovení § 11a odst. 3 zákona č. [458/2000](#) Sb., energetický zákon („EZ“). Toto ustanovení zakládá právo zákazníka bez uvedení důvodu odstoupit od smlouvy v případě, kdy držitel licence na obchod s elektřinou, obchod s plynem, výrobu elektřiny nebo výrobu plynu zvýší cenu za dodávku elektřiny nebo plynu nebo změní jiné smluvní podmínky. Z § 11a odst. 4 EZ vyplývá, že uplatnění práva na odstoupení nesmí být spojeno s žádnými finančními nároky vůči zákazníkovi.

Citovaná ustanovení rovněž podrobně upravují lhůty, v nichž může zákazník takto od smlouvy odstoupit - zásadně 10 dnů přede dnem zvýšení ceny nebo změny smluvních podmínek; to neplatí, pokud držitel licence nejpozději do 30 dnů před účinností změny zákazníka neinformuje o změně a právu zákazníka na odstoupení od smlouvy, přičemž pak lze právo na odstoupení uplatnit ještě 3 měsíce od data zvýšení ceny nebo změny smlouvy. Stejně tak citovaná ustanovení upravují okamžik, ke kterému nastávají právní účinky takového odstoupení - zásadně k poslednímu dni kalendářního měsíce, kdy bylo odstoupení doručeno.[7]

Na první pohled je tedy zřejmé, že citovaná ustanovení EZ neupravují samotnou možnost jednostranné změny smlouvy (resp. VOP nebo ceníku), nýbrž jen její důsledky v podobě práva zákazníka na odstoupení od smlouvy. EZ tedy v podstatě předpokládá, že právní řád možnost dohody o možnosti jednostranné změny VOP aprobuje a že tomu tak bylo již v režimu „starého práva“. To je patrné především z § 11a odst. 5 EZ, který stanoví, že *„pro sjednání zvýšení ceny elektřiny nebo plynu nebo změny jiných smluvních podmínek, ke kterému není podle smlouvy uzavřené se zákazníkem třeba výslovného projevu vůle zákazníka nebo je projev vůle zákazníka spojen s marným uplynutím lhůty, se přiměřeně použijí ustanovení odstavců 3 a 4.“* S ohledem na to, že EZ upravuje pouze důsledky takové jednostranné změny, nevylučuje tím současnou aplikaci ustanovení § 1752 NOZ, např. pokud jde o definici rozsahu možných změn.

Závěr

NOZ pro smlouvy uzavřené po 1. lednu 2014 (případně režimu NOZ podřízené) vymezuje podmínky, při jejichž splnění připouští jednostrannou změnu VOP. Zdá se, že tento režim je kogentní, jen pokud jde o kategorii smluv vykazující znaky podle § 1752 odst. 1 NOZ. V ostatních případech lze podmínky jednostranné změny VOP definovat odlišně, je však třeba vyhovět ostatním „ochranářským“ požadavkům NOZ (v úvahu připadá zejména ochrana spotřebitele, kterou tento článek nehodnotí).

Jakkoli lze mít určité výtky vůči kvalitě této úpravy v NOZ, a to zejména z hlediska praktické využitelnosti, představuje to významný posun oproti „starému“ právu, které výslovnou úpravu v tomto ohledu postrádalo. Možnost jednostranných změn VOP bylo možné pouze nepřímou dovozou z judikatury Nejvyššího soudu, resp. zvláštních právních předpisů. Vliv „starého“ práva ovšem nelze podceňovat ani v současnosti, neboť bude i nadále dopadat na smlouvy uzavřené před 1. lednem 2014.

Vedle soukromoprávních kodexů nelze při hodnocení možnosti jednostranných změn VOP opomenout ani zvláštní zákony, které také v současnosti upravují tuto možnost nezávisle na NOZ.

Mgr. Jan Veselý,
advokát

[Glatzová & Co., s.r.o.](#)

Betlémský palác
Husova 5
110 00 Praha 1

Tel.: +420 224 401 440

Fax: +420 224 248 701

e-mail: office@glatzova.com

[1] Např. článek Kryštofa Kobedy „[Obchodní podmínky po rekodifikaci](#)“, článek Miroslava Pokorného a Heleny Chadimové „[Krátké zamyšlení nad novou úpravou obchodních podmínek dle NOZ](#)“ nebo článek Evy Zrzavecké a Michaely Šeré „[Jak to bude s obchodními podmínkami podle NOZ](#)“.

[2] Srov. § 1814 písm. g) NOZ, § 56 odst. 3) „starého“ občanského zákoníku, resp. zřejmě nejpřesněji bod 1 písm. j) směrnice č. Rady 93/13/EHS o nepřiměřených podmínkách ve spotřebitelských smlouvách. Vyhodnocení spotřebitelského přesahu v oblasti jednostranných změn VOP není předmětem tohoto článku.

[3] Srov. [stanovisko č. 6 - ke změně obchodních podmínek dle § 1752 NOZ](#).

[4] Srov. např. článek Petra Čecha „[Osvobození procesu vzniku smlouvy](#)“ publikovaný na epravo.cz.

[5] Srov. např. Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. a kol.: Obchodní zákoník. Komentář. 13. vydání. Praha: C.H.Beck, 2010, str. 924 (ohledně § 273), str. 1311-1312 (ohledně § 709). Svůj význam měl také § 493 „starého“ občanského zákoníku, podle kterého závazkový vztah nebylo možné měnit bez souhlasu jeho stran, pokud zákon nestanovil jinak.

[6] Srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 16. listopadu 1999, sp. zn. 32 Cdo 2016/98, ve kterém Nejvyšší soud ohledně obdobně koncipovaného ustanovení § 763 odst. 1 obchodního zákoníku uvedl: „Vzhledem k tomu, že se v přechodném ustanovení upraveném v § 763 odst. 1 obch. zákoníku neuvádí, že se dosavadními předpisy řídí např. jen vznik těchto právních vztahů, jako je tomu např. podle ust. § 868 obč. zákoníku, je nutné vycházet z toho, že dosavadními předpisy se řídí vznik,

změna i zánik těchto právních vztahů, tj. zejména posouzení i výkladu a platnosti právního úkonu, změn subjektů nebo obsahu závazku apod.“

[7] Energetický regulační úřad vydal k citovaným ustanovením [výkladové stanovisko č. 1/2012](#).

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Odštěpný závod zahraniční společnosti optikou NIS2: Jak správně určit velikost podniku?](#)
- [Zápis ochranné známky bez komplikací. Klíčem k úspěchu je kvalitní předběžná rešerše](#)
- [Zneužití práva na přístup podle GDPR](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 31. - létající pořizovatel ve světle nového stavebního zákona](#)
- [Právní povaha sítě elektronických komunikací - režim náhrady škody](#)
- [Náhrada ušlého nájemného při předčasném ukončení nájemní smlouvy na nebytové prostory](#)
- [Jak fungují plánovací smlouvy v reálných situacích \(2. díl\)](#)
- [Nejvyšší soud a forma smlouvy o smlouvě budoucí: krok zpět v ochraně právní jistoty?](#)
- [„Za každou kauzou je živý příběh“](#)
- [Přehnaná, nebo důvodná prevence? Zajištění a utvrzení závazků v praxi](#)
- [Spoluvlastnictví a správa společné věci](#)